

Łódź, 4 kwietnia 2013 rok

Propozycje zmian do instytucji referendum, rekomendowane przez Instytut Spraw Obywatelskich.

Referendum ogólnokrajowe:

1. Przedmiotem referendum może być każda sprawa publiczna.
Uzasadnienie: art. 4 ust. 1 Konstytucji stanowi, że „władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu. Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio”.
2. Sejm ma obowiązek zarządzić przeprowadzenie ogólnokrajowego referendum, kiedy pod wnioskiem o referendum podpisało się 500 tysięcy obywateli.
Uzasadnienie: zgodnie z Art. 4 ust. 1 Konstytucji referendum obligatoryjne jest odpowiednim narzędziem dającym obywatelom prawo do podejmowania decyzji i prawo do ponoszenia odpowiedzialność za podejmowane decyzje.
3. Podpisy zebrane w jednym województwie ponad udział we wszystkich zebranych podpisach większy niż udział ludności danego województwa w ludności kraju nie wliczają się do wymaganego progu podpisów pod wnioskiem referendalnym.
Uzasadnienie: taki przepis gwarantuje, że przedmiotem referendum będą sprawy ogólnopństwowe, a nie tematy absorbujące dużą społeczność lokalną, taką jak aglomeracja warszawska lub śląska, które z powodu braku wymogu frekwencji mogłyby narzucać swój punkt widzenia.
4. Okres zbiórki podpisów pod referendum wynosi 12 miesięcy.
Uzasadnienie: zapis taki daje szansę na zebranie 500. tysięcy podpisów przez inicjatywy obywatelskie, które nie mają wsparcia struktur partyjnych i silnych grup interesu.
5. Zniesiony zostaje wymóg frekwencji.
Uzasadnienie: próg frekwencji oznacza danie głosu „przeciw” tym, którzy w ogóle nie interesują się sprawami publicznymi.

6. Referenda nie są łączone z wyborami.
Uzasadnienie: organizacja w tym samym terminie referendów i wyborów upartyjnia referendum.
7. Referendum odbywa się minimum raz w roku w stałym terminie. Daty referendum powinny być ustalone z minimum 4. letnim wyprzedzeniem.
8. Każdemu referendum towarzyszy strona www, która przybliży obywatelom przedmiot referendum.
9. Do komitetów, które zebrały co najmniej 250.000 podpisów pod wnioskiem o referendum stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy dotyczące nieodpłatnego dostępu do publicznego radia i telewizji w zakresie prawa do rozpowszechniania nieodpłatnie audycji promocyjnych referendum, na zasadach określonych w art. 117 Kodeksu wyborczego oraz obowiązku Telewizji Polskiej S.A. przeprowadzania debat poświęconych referendum na zasadach określonych w art. 120 Kodeksu wyborczego.

Referendum lokalne w innej sprawie niż odwołanie wójta/burmistrza/prezydenta:

1. W ustawie o referendum lokalnym zapisuje się dwa stałe terminy w ciągu roku dla całego kraju odbywania referendów lokalnych w jednostkach samorządu terytorialnego (np. druga niedziela października, druga niedziela maja). Celem odpartyjnienia, należy wprowadzić zakaz ogłaszania w tych terminach wyborów parlamentarnych lub prezydenckich albo samorządowych.
Uzasadnienie: terminy te wchodząc na stałe do kalendarza wyborczego sprzyjać będą frekwencji. Media ogólnopolskie będą informować o tych terminach bez merytorycznego ingerowania w kampanię, gdyż w każdej jednostce samorządu terytorialnego będą to inne problemy. W tych terminach, w jednej jednostce samorządu może się odbyć kilka referendów.
2. Referendum odbywa się na wniosek:
 - a) 5% wyborców w danej jednostce samorządu terytorialnego, których podpisy zbierane są w okresie 90., a nie jak jest obecnie 60. dni.

- b) na wniosek 33% radnych organu stanowiącego jednostki samorządu terytorialnego z zastrzeżeniem, że w danym terminie odbywania referendów radny nie może podpisać się pod więcej niż jednym wnioskiem o referendum;

Uzasadnienie: takie uprawnienie da możliwość opozycji odwołania się do obywateli w sporze z większością w organie stanowiącym i zaproponowania rozwiązań, które z reguły z powodów partyjnych z automatu są odrzucane przez większość.

- c) organu wykonawczego gminy;

Uzasadnienie: w przypadku konfliktu z większością rady, organ wykonawczy w razie blokowania jego rozwiązań powinien mieć możliwość odwołania się do mieszkańców.

3. Znosi się wymóg frekwencji dla ważności referendum lokalnego.

Uzasadnienie: wymóg frekwencji sprzyja „graniu” na zablokowanie referendum przez absencję wyborczą obywateli sprzeciwiających się ewentualnej zmianie. Nawet niewielka mniejszość spośród zaangażowanych obywateli może blokować ważne referenda. Nadto, referenda które nie są ważne demobilizują obywateli do udziału w kolejnych referendach. Wynik referendum jest ważny jeśli za danym rozwiązaniem opowie się 50%+1 głosów ważnych. Nie należy godzić się na kwalifikowanie większości, np. 2/3 głosów, bo niewiele referendum będzie dochodziło do skutku, co demotywować będzie obywateli do udziału w kolejnych referendach.

4. Organ wykonawczy gminy ma prawo zawiesić wyniki referendum, co automatycznie oznacza rozpisanie wyborów na tę funkcję. Nowy wójt/burmistrz/prezydent w terminie 30. dni po objęciu urzędu podejmuje ostateczną decyzję, co do ważności referendum. Dodatkowo, organ stanowiący może zawiesić bezwzględną większością głosów wyniki referendum, co oznacza rozpisanie nowych wyborów do organu stanowiącego. Na wniosek organu wykonawczego organ stanowiący większością, np. 2/3 głosów może zawiesić wyniki referendum do kolejnych wyborów; nowo wybrany organ stanowiący w terminie 60. dni po ukonstytuowaniu się bezwzględną większością może uchylić ważność referendum.

Alternatywnie, organ stanowiący bezwzględną większością głosów lub organ wykonawczy mają prawo zawiesić wyniki referendum i złożyć wniosek o ponowne głosowanie sprawy w kolejnym terminie. Drugie głosowanie w tej samej sprawie jest bezwzględnie wiążące.

Uzasadnienie: Muszą istnieć bezpieczniki przed nieprzewidywalnymi rezultatami zarządzania samorządem przez liczne referenda, których ciężar gatunkowy znacznie

spadać i mogą się one stać polem nadużyć. Wymóg ten jest konieczny, jako uzupełnienie zniesienia wymogu frekwencji do ważności referendum.